

Sygn. akt V ACa 944/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 grudnia 2016r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Kurzeja (spr.)
Sędziowie:	SA Janusz Kiercz SO del. Katarzyna Żymelka
Protokolant:	Anna Fic

po rozpoznaniu w dniu 7 grudnia 2016r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa T. T.

przeciwko H. M.

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 17 lipca 2015 r., sygn. akt I C 203/14

1. oddała obie apelacje;
2. zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 3.000 (trzy tysiące) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

SSO del. Katarzyna Żymelka	SSA Barbara Kurzeja	SSA Janusz Kiercz
----------------------------	---------------------	-------------------

Sygn. akt V ACa 944/15

UZASADNIENIE

Powódka wniosła o zasądzenie na jej rzecz od pozwanego kwoty 430.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu tytułem zwrotu nakładów poczynionych przez pozwanego, jej byłego męża, na jego majątek osobisty,

z pieniędzy pochodzących ze sprzedaży nieruchomości stanowiącej jej majątek osobisty. Podała, iż część uzyskanej ze sprzedaży nieruchomości kwoty, a mianowicie w wysokości 350.000 zł, została przelana na rachunek bankowy pozwanego, którą przeznaczył w całości na remont i rozbudowę nieruchomości stanowiącej jego własność. Nadto, na przełomie maja i czerwca 2008 roku przekazała pozwanemu w gotówce kwotę 80.000 zł, którą przeznaczył na zakup samochodu.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa podnosząc, że kwota 300.000zł znalazła się na wspólnym rachunku stron, lecz nie stanowiła ona przysporzenia dla jego majątku odrębnego, a w znikomym stopniu stanowiła nakład na majątek wspólny stron. Wskazał, iż w przeważającej części powódka środki te spożytkowała według własnego uznania i głównie z przeznaczeniem na potrzeby własne oraz jej syna. Nadto, w toku postępowania pozwany podniósł zarzut przedawnienia z art. 229 §1 k.c.

Wyrokiem z dnia 17 lipca 2015 roku Sąd Okręgowy zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 350.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 10 października 2014 roku a w pozostałej części powództwo oddalił oraz zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 4.302 złote tytułem zwrotu kosztów procesu i nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 17.343,39 złotych tytułem części nieuiszczonych kosztów sądowych ustalając, co następuje.

Strony zawarły związek małżeński w dniu 25 listopada 2006 roku. Początkowo w małżeństwie obowiązywał ustrój wspólności ustawowej. Prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Gliwicach z dnia 4 czerwca 2013 roku, w sprawie IV RC 170/13, ustanowiono między małżonkami rozdzielną majątkową z datą wsteczną tj. od 15 sierpnia 2011 roku. Wyrokiem Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 29 lipca 2013 roku, sygn. akt I RC 1117/12, który uprawomocnił się w dniu 27 marca 2014 roku, rozwiązano małżeństwo stron przez rozwód.

Po zawarciu związku małżeńskiego strony zamieszkały w stanowiącej własność pozwanego nieruchomości położonej w P. przy ul. (...). Nieruchomość ta przystosowana była do prowadzenia działalności hotelowej i agroturystycznej. Powódka zrezygnowała z pracy zawodowej i zajęła się prowadzeniem wraz z mężem gospodarstwa agroturystycznego. Pozwany opłacał powódce składki w KRUS. Strony utrzymywały się z bieżących dochodów z działalności prowadzonej przez pozwanego, w tym także z wynajmu mieszkań w O., stanowiących własność pozwanego.

Początkowo każda ze stron miała odrębny rachunek bankowy. Powódka miała rachunek bankowy w (...), który następnie za namową pozwanego zlikwidowała. Pozwany posiadał rachunek w Banku (...) w P., do którego udzielił powódce upoważnienia. W dniu 16 sierpnia 2011 roku upoważnienie to odwołał.

Powódka była właścicielką nieruchomości położonej przy ul. (...) w P.. Nieruchomość obejmowała działkę i zabudowany na niej budynek mieszkalny. Był to nowowynbudowany dom jednorodzinny. Parter budynku był przystosowany do zamieszkania, aczkolwiek wymagał jeszcze robót wykończeniowych. Przed zawarciem związku małżeńskiego powódka wraz z synem zamieszkiwała w tym domu. Po zawarciu małżeństwa z pozwanym i przeprowadzce do pozwanego powódka zaczęła rozważać najpierw możliwość wynajmowania domu, następnie jego sprzedaż. Celem podniesienia wartości nieruchomości rozpoczęto prace remontowe w budynku. Prace dotyczyły głównie wykończenia piętra budynku – wykonywano ocieplenie, ścianki działowe, ogrzewanie podłogowe, wylewki. Jednocześnie zdemontowano parapety, drzwi wewnętrzne i kaloryfery. Część materiałów potrzebnych do przeprowadzenia prac została zgromadzona jeszcze przed zawarciem małżeństwa i stanowiła własność powódki, część została sfinansowana przez powódkę ze środków otrzymanych od ojca. Część prac wykonywana była przez syna powódki, część przez opłacanych przez powódkę kolegów syna. Pozwany nadzorował wykonywanie tych prac, a niektóre roboty wykonywał osobiście. Roboty nie zostały ostatecznie zakończone (nie zamontowano nowych parapetów, drzwi, nie wykończono ogrzewania).

W dniu 16 czerwca 2008 roku powódka sprzedała tę nieruchomość za kwotę 500.000 zł. Kwota ta została uiszczona przez kupujących w kilku transzach. Pierwsze dwie transze w kwotach: 104.000 zł i 220.000 zł wpłynęły na rachunek powódki, z czego kwotę 174.000zł powódka w dniu 17 lipca 2008 roku przelewem przekazała na konto osobiste pozwanego, które posiadał w Banku (...)w P.. Po zlikwidowaniu swego prywatnego rachunku bankowego powódka

poleciała kupującemu - T. A., aby pozostałe transze przelewał bezpośrednio na konto pozwanego. Kolejne trzy transze przekazywane były bezpośrednio na konto pozwanego w kwotach: 126.000zł w dniu 18 grudnia 2009 roku, 20.000 zł w dniu 13 stycznia 2009 roku i 30.000 zł w dniu 14 stycznia 2009 roku. Łącznie z pieniędzy uzyskanych przez powódkę z tytułu sprzedaży nieruchomości położonej w P. ul. (...), na osobiste konto pozwanego wpłynęła kwota 350.000 zł. Ponadto z sumy uzyskanej ze sprzedaży domu w P. przy ul. (...) powódka przekazała pozwanemu kwotę 80.000zł w gotówce na zakup samochodu marki M. (...), który zgodnie z jej intencją miał wchodzić w skład majątku wspólnego małżonków. Kwotę 30.000 zł powódka przeznaczyła na spłatę kredytu hipotecznego zaciągniętego na budowę domu przy ul. (...), a dalsze 40.000 zł przekazała swojemu synowi na zakup samochodu.

Jeszcze przed sprzedażą domu powódka ustaliła z pozwanym, że środki pochodzące ze sprzedaży zostaną przeznaczone na rozwój gospodarstwa agroturystycznego, z którego to gospodarstwa strony się utrzymywały. Małżeństwo układało się wówczas bardzo dobrze, a powódka liczyła, iż inwestując w rozbudowę stanowiącej własność pozwanego nieruchomości przy ul. (...), w tym jej części hotelowej, zabezpiecza sobie i rodzinie byt i źródło dochodu na przyszłość. Część środków ze sprzedaży domu strony zdecydowały się zainwestować w zakup nowego samochodu, który to samochód również był potrzebny do prowadzenia działalności zarobkowej. Powódka przekazała pozwanemu na ten cel 80.000 zł z zamiarem dokonania w tym zakresie przysporzenia do majątku wspólnego stron. Samochód zgodnie z jej oczekiwaniami miał być zarejestrowany na oboje małżonków i miał stanowić ich wspólną własność. Ostatecznie pozwany zarejestrował samochód wyłącznie na swoje nazwisko.

Pieniądze zgromadzone na rachunku bankowym pozwanego, a uzyskane ze sprzedaży przez powódkę domu w P. przy ul. (...) zostały przeznaczone na rozbudowę nieruchomości agroturystycznej należącej do pozwanego, położonej w P. przy ul. (...). Częściowo środki te pobierane były bezpośrednio z konta pozwanego i przeznaczone przezeń na zakup materiałów budowlanych, a częściowo – tj. do kwoty 100.000 zł zostały przez pozwanego przelane na rachunek, do którego powódka nie miała dostępu. Pieniądze zgromadzone na tej lokacie również zostały wykorzystane na remont nieruchomości przy ul. (...). Remont był przeprowadzany w celu zwiększenia rozbudowy obiektu na cele mieszkalne i pokoje do wynajęcia. Ze środków tych wykonano demontaż i remont dachu znacznej części hali (jak zeznał pozwany około 1000 m²), powiększono halę o kolejną kondygnację, dokonano remontu elewacji i wymiany okien, nieruchomość została odmalowana. Dach został pokryty dachówką ceramiczną, wykuto nowe otwory okienne, wstawiono okna, postawiono ścianki działowe, wykonano ocieplenie dachu. Wykończono część apartamentów w hali, gdzie wykonano węzły sanitarne, łazienki, położono kafelki, ścianki wewnętrzne, ogrzewanie podłogowe.

Za niewykazane Sąd uznał twierdzenia pozwanego co do przeprowadzenia przez niego remontu w budynku stanowiącego własność powódki i wzajemnych rozliczeń stron z tego tytułu oraz za niecelowe uznał przeprowadzenie wnioskowanego przez pozwanego dowodu z opinii biegłego na okoliczność zakresu i kosztów remontu tego budynku. Z kolei, za nieistotny dla rozstrzygnięcia sprawy uznał podnoszony przez pozwanego zarzut finansowania syna powódki. Rozliczenia pomiędzy pozwanym a synem nie są bowiem objęte sporem w rozpoznawanej sprawie.

Mając na uwadze powyższe ustalenia Sąd Okręgowy zważył, że roszczenie powódki o zwrot nakładów poczynionych z jej majątku osobistego na majątek osobisty pozwanego nie jest objęte dyspozycją art. 45 § 1 k.r.o. w zw. z art. 567 § 1 k.p.c., jako pozostające poza ich zakresem w związku z czym może być dochodzone w niniejszym procesie. Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz kodeks cywilny nie przewidują jednakże odrębnych unormowań dotyczących rozliczeń pomiędzy majątkami osobistymi małżonków.

W ocenie Sądu, nietrafne jest stanowisko pozwanego, co do rozliczania dokonanych przesunięć majątkowych na podstawie przepisów o zwrocie nakładów pomiędzy posiadaczem samoistnym, a właścicielem rzeczy, a tym samym nietrafny jest podniesiony w oparciu o art. 229 k.c. zarzut przedawnienia roszczenia. Powódka czyniła nakłady finansowe na nieruchomość pozwanego, będącego jej małżonkiem, w założeniu, że obiekt służyć będzie małżonkom jako ich miejsce zamieszkania oraz źródło dochodów. Powódka zamieszkiwała w nieruchomości stanowiącej własność pozwanego na zasadzie stosunku prawnorodzinne i była w istocie domownikiem, a nie posiadaczem nieruchomości. Takie uprawnienie jednego z małżonków do korzystania z mieszkania drugiego z małżonków w celu zaspokojenia potrzeb rodziny wynika wprost z art. 28¹ k.r. o. Jednocześnie powódka wykonywała pracę w gospodarstwie

agroturystycznym pozwanego, będąc z tego tytułu, jako małżonka osoby prowadzącej działalność agroturystyczną, ubezpieczona w KRUS. Brak jest zatem podstaw by powódkę traktować jako posiadacza samoistnego (czy nawet zależnego) nieruchomości, w której strony zamieszkiwały i prowadziły działalność i stosować w zakresie rozliczeń przepis art. 226 i nast. k.c. Z materiału dowodowego nie wynika z kolei, aby strony postępowania łączyła jakakolwiek umowa regulująca sposób rozliczenia pomiędzy nimi nakładów i wydatków poniesionych przez powódkę na remont nieruchomości pozwanego. W tej sytuacji, wobec braku innej podstawy prawnej roszczenie powódki znajduje swoją podstawę w art. 405 i nast. k.c.

Jak zaś wynika z dokonanych w sprawie ustaleń na konto pozwanego wpłynęła łącznie kwota 350.000 zł obejmująca środki pochodzące ze sprzedaży nieruchomości będącej majątkiem osobistym powódki. Kwota 350.000 zł pochodząca ze sprzedaży nieruchomości powódki, zgodnie z jej wolą, wpłynęła na konto pozwanego i została w całości przeznaczona na remont budynków posadowionych na nieruchomości pozwanego. W związku z pracami przeprowadzonymi na nieruchomości pozwanego, a sfinansowanymi ze środków powódki doszło po stronie powódki do zubożenia a po stronie pozwanego do wzbogacenia. Pozwany dzięki środkom uzyskanym z majątku powódki zaoszczędził wydatek we własnym majątku, osiągając jednocześnie wymierną korzyść majątkową przejawiającą się we wzroście wartości stanowiącej jego własność nieruchomości. Korzyść, jaką osiągnął w ten sposób pozwany, wyraża się wartością nakładów sfinansowanych przez powódkę.

Uznając, iż w ten sposób, bez podstawy prawnej, nastąpiło przysporzenie z majątku osobistego powódki na majątek osobisty pozwanego, Sąd Okręgowy - w oparciu o przepis art. 405 k.c. zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 350.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia następnego po doręczeniu odpisu pozwu pozwanemu, a o odsetkach orzekł na podstawie art. 481 § 1 k.c.

Odnosnie do pozostałej części żądania powódki obejmującej żądanie zapłaty kwoty 80.000 zł, Sąd Okręgowy miał na uwadze, iż środki te stanowiły nakład z majątku osobistego powódki na majątek wspólny stron. Zamiarem powódki było przeznaczenie owych 80.000 zł na zakup samochodu, który miał wejść do majątku wspólnego, a więc dokonanie przysporzenia do majątku wspólnego. Okoliczność, że samochód zarejestrowany został ostatecznie na nazwisko pozwanego nie ma znaczenia dla oceny przysługującego stronom prawa własności. Skoro bowiem powódka, za zgodą małżonka, wyasygnowała ze swojego majątku osobistego określoną kwotę na zakup nieruchomości w postaci samochodu do majątku wspólnego, to czynność administracyjna jaką jest rejestracja pojazdu nie pociągnęła za sobą żadnych zmian prawno – rzeczowych, a nabyty w ten sposób samochód stał się częścią majątku wspólnego. Rozliczenia pomiędzy majątkiem osobistym małżonka, a majątkiem wspólnym dokonywane mogą być wyłącznie w trybie art. 45 k.r.o. w związku z art. 567 k.p.c., a więc w ramach postępowania o podział majątku wspólnego, co oznacza, że roszczenie w tej części musiało być oddalone.

O kosztach procesu Sąd pierwszej instancji orzekł na podstawie art. 100 k.p.c., rozdzielając je stosownie do wyniku procesu (powódka utrzymała się z żądaniem w 81%), a o kosztach sądowych w oparciu o przepis art. 113 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Wskazał, że koszty sądowe wyniosły 22.028,88 zł. (21.500 zł - opłata od pozwu oraz 528,88 zł – wydatki). Powódka była zwolniona od kosztów sądowych, a pozwany pokrył koszty sądowe do kwoty 500 zł. Skoro zatem pozwany przegrał proces w 81% to pobraniu od niego na rzecz Skarbu Państwa podlega nieuiszczona przez powódkę kwota 17.343,39 zł.

Powyższy wyrok zaskarżyły obie strony.

Powódka w części oddalającej powództwo i podnosząc zarzut popełnienia błędu w ustaleniach faktycznych poprzez przyjęcie, że przeznaczenie kwoty 80.000 zł z jej majątku osobistego na zakup samochodu osobowego marki M. (...) stanowiło jej nakład na majątek wspólny oraz obrazę art. 100 k.p.c. w związku z § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu poprzez zasądzenie na jej rzecz z tytułu kosztów procesu kwoty 4.302 zł zamiast 5.832 zł wniosła o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez uwzględnienie powództwa

w całości ewentualnie jego uchylenie w części oddalającej powództwo i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Pozwany zaskarżył wyrok w części uwzględniającej powództwo i podnosząc zarzuty naruszenia:

- art. 233 §1 k.p.c. poprzez:

1. bezzasadne uznanie za wiarygodne zeznań świadków strony powodowej: P. T., E. K., M. O., G. J. i Ł. K. oraz powódki, a świadków strony pozwanej: Z. H., B. P., A. M., S. P. oraz H. P., a także dokumentu prywatnego w postaci kosztorysu powykonawczego określającego zakres robót budowlanych wykonanych w budynku powódki i ich wartość za niewiarygodne przy jednoczesnym nierozpoznaniu wniosku pozwanego o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu budownictwa na okoliczność wartości nakładów z majątku osobistego pozwanego, na majątek osobisty powódki,

2. sprzeczne z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym przyjęcie, że:

a) pieniądze zgromadzone na rachunku bankowym pozwanego, a uzyskane ze sprzedaży przez powódkę domu w P. przy ul. (...) w kwocie 350.000 zł zostały przeznaczone w całości na rozbudowę nieruchomości agroturystycznej stanowiącej własność pozwanego,

b) po zawarciu związku małżeńskiego strony zamieszkały w stanowiącej własność pozwanego nieruchomości położonej w P., ul. (...), w sytuacji gdy powódka wraz z ojcem i synem P. zamieszkała w tej nieruchomości od dnia 07 grudnia 2005r., tj. niemal rok przed ślubem zawartym w dniu 25 listopada 2006r.,

c) strony utrzymywały się z bieżących dochodów z działalności prowadzonej przez pozwanego, w tym także wynajmu mieszkań w G.-O. w sytuacji gdy faktycznie, od 2008r., strony utrzymywały się z pieniędzy powódki pochodzących ze sprzedaży domu w P.,

d) powódka miała rachunek bankowy w (...), który następnie za namową pozwanego zlikwidowała, w okoliczności, kiedy rachunek ten powódka zlikwidowała z własnej inicjatywy;

e) pozwany nadzorował wykonywanie robót budowlanych na nieruchomości powódki w P., ul. (...), a niektóre roboty wykonywał osobiście, w sytuacji gdy pozwany wykonał osobiście roboty budowlane i poniósł na te roboty nakłady ze swojego majątku osobistego i jego działania nie sprowadzały się do nadzorowania robót budowlanych,

f) powódka inwestowała w rozbudowę nieruchomości pozwanego w P., ul. (...), w tym jej część hotelową, pomimo że część hotelowa wykonana została całkowicie do daty śmierci żony pozwanego I., która zmarła w dniu 13.09.2005r.,

g) pozwany zaniżał w sposób oczywisty koszty przeprowadzonego remontu oraz jego zakres na nieruchomości w P.,

h) powódka wykonała na własny koszt wszystkie roboty budowlane na obiekcie w P., ul. (...), pomimo że pozwany wykazał, że powódka nie miała środków finansowych na wykonanie tych robót i „tonęła” w długach,

- art. 232 k.p.c. poprzez niedopuszczenie z urzędu dowodu z oględzin na nieruchomości pozwanego w P., ul. (...) w celu ustalenia zakresu robót budowlanych wykonanych od dnia 16.06.2008 r. do dnia 15.08.2011 r. przez pozwanego oraz niedopuszczenie z urzędu dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu budownictwa celem sporządzenia kosztorysu powykonawczego, który odzwierciedlałby ewentualną wartość nakładów poczynionych przez powódkę z jej majątku osobistego na majątek osobisty pozwanego,

- art. 278 k.p.c. poprzez nierozpoznanie i niedopuszczenie wniosku dowodowego pozwanego z opinii biegłego sądowego z zakresu budownictwa, w celu ustalenia nakładów poczynionych z majątku osobistego pozwanego na majątek osobisty powódki do daty 16.06.2008r. tj. do daty sprzedaży przez powódkę nieruchomości w P., ul. (...),

- art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie wniosku o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka T. A., który w dniu 16.06.2008r. nabył od powódki tytuł własności nieruchomości w P. oraz oddalenie znacznej części wniosków dowodowych zawnioskowanych w piśmie procesowym pozwanego z dnia 19 marca 2015r.,

- art. 405 i 408 k.c. poprzez niewłaściwe ich zastosowanie wobec braku ustalenia wysokości wzbogacenia pozwanego przez niedokonanie właściwego rozliczenia nakładów i ustalenia ich wartości,

- art. 229 k.c. poprzez niezastosowanie tego przepisu do wzajemnych rozliczeń stron,

- art. 498 k.c. poprzez jego niezastosowanie wobec nie rozpoznanie zgłoszonego skutecznie przez pozwanego zarzutu potrącenia wierzytelności pozwanego z tytułu dokonania ze swojego majątku osobistego nakładów na majątek osobisty powódki z wierzytelnością powódki

wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w części uwzględniającej powództwo i przekazanie sprawy w uchylonym zakresie Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Na podstawie art. 381 k.p.c. pozwany wniósł także o dopuszczenie w postępowaniu apelacyjnym nowych dowodów, a to:

- zaświadczenia Banku (...) w S. Oddział w P. z dnia 03 sierpnia 2015r.

- załącznika do protokołu przesłuchania pozwanego z dnia 18.09.2012r. w Komisariacie Policji w K. w sprawie sygn. akt 2 Ds. 1370/12 dla ustalenia relacji, jakie łączyły powódkę i pozwanego od daty poznania, przesłanek jakimi kierowała się powódka zawierając związek małżeński z pozwanym oraz na inne okoliczności objęte przedmiotem postępowania,

- zestawienia obejmującego sposób rozdysponowania kwoty 500.000 zł ze sprzedaży domu powódki w P., ul. (...),

- zdjęcia nieruchomości pozwanego w P., ul. (...) na okoliczność, że część hotelowa i mieszkalna nieruchomości wykonana została już do 2005 r. tj. do daty śmierci żony pozwanego śp. I., która zmarła w dniu 13 września 2005 r.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Obie apelacje nie zasługują na uwzględnienie.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do apelacji pozwanego wskazać należało na wstępie, że poza sporem w rozpoznawanej sprawie pozostaje okoliczność, że nieruchomość, na którą pozwany poczynił nakłady kosztem majątku powódki należy wyłącznie do pozwanego. Twierdzenia skarżącego zawarte w apelacji, jakoby przekazana mu przez powódkę kwota 350.000 zł została przeznaczona na utrzymanie małżonków, nie znajdują natomiast odzwierciedlenia w ustaleniach faktycznych sprawy. Trafnie bowiem Sąd pierwszej instancji przyjął, że w ustalonym stanie faktycznym powódka, nie roszcząc sobie żadnych praw do nieruchomości, przekazała pozwanemu środki pieniężne uzyskane ze sprzedaży jej majątku osobistego na remont nieruchomości przeznaczonej na działalność gospodarczą z zamiarem czerpania z niej dochodów. W przypadku nieruchomości czymś zupełnie normalnym jest możliwość wykorzystywania poszczególnych jej części w różny sposób, np. jednej części budynku do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych, a innej do celów działalności dochodowej. Prawidłowo także ustalił, że nieruchomość przeznaczona na tę działalność została wyremontowana przy udziale finansowym powódki ze środków pochodzących z jej majątku. Dotyczy to także ustalonej wielkości wzbogacenia powstałego po stronie pozwanego, który okoliczność tę przyznał w swoich zeznaniach (k. 476) i nie kwestionował w apelacji ustaleń Sądu w części odnoszącej się do wysokości kwoty przekazanej na jego konto bankowe przez powódkę. Przeprowadzone przez ten Sąd dowody nie dawały również podstaw do przyjęcia, że przysporzenie to nastąpiło w wyniku zawartej przez strony umowy cywilnoprawnej (darowizny lub pożyczki). Ponieważ w związku z rozpadem związku małżeńskiego stron podstawa świadczenia odpadła, to niewątpliwie powódka może domagać się zwrotu wskazanej kwoty na podstawie art. 405 i nast. k.c. w zw. z art. 410 § 2 k.c. Zgodnie bowiem z utrwalonym stanowiskiem nauki i judykatury, przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu należy

stosować wtedy, gdy brak innej podstawy prawnej, na jakiej możliwe byłoby przywrócenie równowagi majątkowej, naruszonej bez prawnego uzasadnienia, jak również wtedy, gdy inne środki połączone są z większymi trudnościami (porównaj między innymi uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 1995 r. III CZP 46/95, OSNC 1995/7-8/114). W szczególności przepisy te mają zastosowanie, gdy brak umownej lub deliktowej podstawy uwzględnienia roszczenia i nie ma też możliwości dokonania rozliczeń na podstawie art. 224-230 k.c. Taka właśnie sytuacja w sprawie niniejszej zachodzi, skoro to nie powódka, lecz pozwany dokonał nakładów na swoją nieruchomości ze środków pieniężnych przekazanych mu przez powódkę i jej roszczenie sprowadza się w istocie do żądania zwrotu środków pieniężnych przekazanych na ten cel pozwanemu.

Zarzut naruszenia wskazanych w apelacji przepisów proceduralnych jawi się w związku z tym jako bezprzedmiotowy. Nieistnienie związku pomiędzy zawnioskowanym dowodem, czy dowodami a istotą zawisłego sporu skutkuje przyjęciem zbędności przeprowadzenia postępowania dowodowego w sprawie w określonym zakresie. Analiza zgłoszonych przez pozwanego wniosków dowodowych pominiętych lub nieprzeprowadzonych przez Sąd pierwszej instancji prowadzi do wniosku, że były one nieprzydatne dla ustalenia twierdzonych przezeń okoliczności faktycznych. Nie zachodziła bowiem potrzeba badania zakresu i aktualnej wartości poczynionych przez pozwanego nakładów, gdyż okoliczności te nie miały wpływu na rozstrzygnięcie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy, a istotne dla rozstrzygnięcia są prawidłowe, nie wykazują tak błędów natury faktycznej, jak i logicznej, stąd Sąd Apelacyjny je w pełni podziela, przyjmując za własne. Ocena tego materiału, uznanie jego wiarygodności, mieści się w granicach swobody przyznanej treścią art. 233 § 1 k.p.c. i została przedstawiona w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku w sposób nienasuwający zastrzeżeń.

Zgłoszone przez skarżącego środki dowodowe zmierzały w istocie do wykazania zasadności - zgłoszonego przezeń w odpowiedzi na pozew - zarzutu potrącenia z wierzytelnością powódki jego wzajemnej wierzytelności w kwocie 150.000 zł z tytułu nakładów „w postaci materiałów i wyświadczonej pracy” (k. 144) i wprawdzie zasadnie skarżący zarzuca, że Sąd pierwszej instancji nie odniósł się do tego zarzutu, niemniej jednak apelacja w tej części nie mogła odnieść zamierzonego rezultatu z następujących względów.

Z charakteru potrącenia wynika, że niezależnie od tego w jakiej formie uprawniony będzie go realizować, zawsze spełnione muszą być przesłanki skuteczności podjętej czynności. Warunkujące tę skuteczność przesłanki wymagalności i zaskarżalności wierzytelności muszą istnieć w czasie złożenia oświadczenia o potrąceniu i dotarcia jego treści do wiadomości dłużnika wierzytelności. Nie wywołuje w szczególności żadnego skutku złożenie oświadczenia o potrąceniu niewymagalnej wierzytelności, co oznacza, że potrącający powinien złożyć oświadczenie po ziszczeniu się tej przesłanki, a jeśli dokonał tego we wcześniejszym czasie musi złożyć ponowne oświadczenie (por. wyrok SN z dnia 9 listopada 2011 r., II CSK 70/11 nie publ.).

Pozwany nie wykazał by przed zgłoszeniem zarzutu potrącenia wzywał powódkę do zapłaty skonkretyzowanych wierzytelności. Należy zaś przypomnieć, że przez wymagalność wierzytelności rozumie się stan, w którym wierzyciel ma prawną możliwość żądania zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności, a dłużnik jest obowiązany spełnić świadczenie. Wówczas też następuje dopuszczalność potrącenia (por. wyrok SN z dnia 18 stycznia 2008 r., V CSK 367/07, nie publ.). Na ogół wymagalność powstaje z chwilą nadejścia terminu spełnienia świadczenia, który może być określony w ustawie bądź oznaczony przez czynność prawną albo wynikać z właściwości zobowiązania. Jeżeli termin spełnienia świadczenia nie został oznaczony, powinno być ono spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania zobowiązania (art. 455 k.c.), chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Jak zaś wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 5 listopada 2014 r., III CZP 76/14, wierzytelność jest wymagalna w rozumieniu art. 498 § 1 k.c. w terminie wynikającym z art. 455 k.c. i wymagalność należy łączyć z upływem terminu spełnienia świadczenia. Dopiero bowiem po jego upływie, kiedy dłużnik wpada w opóźnienie, wierzyciel dysponuje skutecznymi środkami dochodzenia zaspokojenia roszczenia. Przyjmuje się także, że dla skuteczności oświadczenia o potrąceniu powinno ono konkretyzować rodzaj i wysokość obu wierzytelności objętych potrąceniem. Zgodnie z uchwałą 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2007 r. III CZP 58/07 (OSN 2008, Nr 5, poz. 44), dla osiągnięcia tego skutku

pozwany powinien zatem zindywidualizować swoją wierzytelność oraz skonkretyzować jej zakres przedstawiony do potrącenia z wierzytelnością powoda, wskazując zwłaszcza przesłanki jej powstania, wymagalności i wysokości oraz dowody w celu ich wykazania. Jeśli pozwany przedstawia do potrącenia więcej niż jedną wierzytelność powinien określić kolejność ich potrącania. Brak jednego z tych elementów powoduje bezskuteczność podjętej czynności, a możliwość jej konwalidowania, jako jednostronnej czynności prawnej, jest wyłączona (tak również: SN w wyroku z dnia 21 czerwca 2012 r., III CSK 317/11, niepubl.). Ponieważ oświadczenie pozwanego o potrąceniu sprowadziło się jedynie do wskazania wysokości wierzytelności przedstawionej do potrącenia z tytułu nakładów i robocizny, to wobec treści art. 498 k.c. uzależniającego dopuszczalność potrącenia tak od wymagalności wierzytelności, jak i jej skonkretyzowania, w wyżej wskazany sposób oświadczenie pozwanego o potrąceniu było nieskuteczne.

W tej sytuacji, skoro nie zachodziła potrzeba badania merytorycznej zasadności wierzytelności obejmujących poniesione przez pozwanego wydatki z jego majątku osobistego na majątek osobisty powódki oraz wartość świadczonej przezeń robocizny, brak było także podstaw do dokonywania ustaleń w tym przedmiocie.

Odnosząc się natomiast do wniosku dowodowego skarżącego zawartego w apelacji wskazać należy, że sąd rozpoznający apelację od orzeczenia pierwszoinstancyjnego ma wprawdzie uprawnienia merytoryczne, a zatem jest zobowiązany do przeprowadzenia oceny dowodów, dokonania ustaleń faktycznych i do ich subsumcji pod odpowiedni przepis prawa, nie oznacza to jednak, aby mógł prowadzić postępowanie dowodowe w sprawie bez jakichkolwiek ograniczeń. Z art. 381 k.p.c. wynika, że sąd drugiej instancji może pominąć nowe fakty i dowody, jeżeli strona mogła je powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, chyba że potrzeba powołania się na nie wynikła później. Przepis ten stwarza zatem jedynie możliwość dowodzenia okoliczności wyłącznie faktycznych, wcześniej niemożliwych do wykazania z przyczyn obiektywnych. Stąd też zawarty w apelacji wniosek dowodowy, jako spóźniony i nie zawierający cech nowości nie mógł być uwzględniony z braku podstaw z art. 381 k.p.c., skoro zarówno możliwość, jak i ewentualna potrzeba zgłoszenia wniosku dowodowego zachodziła już w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji.

Za nieuzasadnione należało również uznać zarzuty podniesione w apelacji powódki. Nie było bowiem podstaw do zakwestionowania rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego o wyłączeniu z rozliczeń, obliczonej na kwotę 80.000 zł równowartości nakładów skarżącej z majątku osobistego na zakup samochodu, który niewątpliwie wszedł do majątku wspólnego. Wynika to jednoznacznie z zeznań powódki (k. 472) i zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. należy w związku z tym uznać za niewykazany, zaś – jak zasadnie wskazał Sąd Okręgowy - uregulowanie zawarte w art. 45 § 1 zdanie trzecie k.r.o. ma zastosowanie do nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny.

Brak jest również podstaw do uwzględnienia zarzutu skarżącej naruszenia art. 100 k.p.c., wyrażającego zasadę kompensaty kosztów procesu, która umożliwia sprawiedliwe ich rozdzielenie między stronami, w wypadku częściowego uwzględnienia roszczenia lub obrony. W tym celu dokonuje się zsumowania oddzielnie wszystkich kosztów poniesionych przez każdą ze stron, a potem łącznie przez obie strony. Jeżeli strona była zwolniona od kosztów sądowych, oddzielnie zlicza się sumę tych kosztów, gdyż należą się Skarbowi Państwa. Następnie ustala się proporcję (ułamek), w jakiej każda ze stron uległa w procesie co do roszczenia głównego. W takim samym ułamku każda z nich powinna partycypować w pokryciu łącznej kwoty kosztów oraz nieuiszczonych kosztów sądowych. Strony poniosły łącznie koszty procesu w kwocie 14934 zł (powódka 7217, a pozwany 7717 zł) i powódce, która wygrała proces w 81% należały się wobec tego koszty procesu w kwocie 4379 zł stanowiące różnicę pomiędzy kwotą należną z tego tytułu (12096 zł), a poniesioną przez pozwanego, a nie w kwocie 4302 zł, jak – wskutek błędu rachunkowego - omyłkowo zasądzone. Należy mieć przy tym na uwadze, że tylko pozwany został obciążony przypadającą na niego częścią kosztów sądowych. Sąd pierwszej instancji nie objął bowiem orzeczeniem kosztów należnych Skarbowi Państwa w części obciążającej powódkę, co wymaga wdrożenia przez Sąd Okręgowy trybu przewidzianego w art. 108¹ k.p.c., jak i - z podanych wyżej przyczyn - sprostowania wskazanego błędu rachunkowego w trybie art. 350 § 1 k.p.c.

Ponieważ zaskarżony wyrok odpowiada prawu, obie apelacje podlegały oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c..

Orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego uzasadnia, stosownie do wyniku procesu, art. 98 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. oraz przepisy taryf: radcowskiej i adwokackiej, po ich wzajemnym rozliczeniu.

SSO del. Katarzyna Żymelka SSA Barbara Kurzeja SSA Janusz Kiercz